

His
toria
scholas
tica

2021
7

Mezinárodní časopis
pro dějiny výchovy a vzdělání

International Review
for History of Education

Národní pedagogické muzeum
a knihovna J. A. Komenského

Technická univerzita
v Liberci

Praha 2021

Historia scholastica

Číslo 2, prosinec 2021, ročník 7

Number 2, December 2021, Volume 7

Vedoucí redaktor *Editor-in-chief*

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (tomas.kasper@tul.cz)

Zástupkyně vedoucího redaktora *Deputy Editor*

PhDr. Markéta Pánková (pankova@nmpk.cz)

Redakční rada *Editorial Board*

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)

Mgr. Magdaléna Šustová (Muzeum hlavního města Prahy)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (Università di Macerata)

Prof. Dr. Antonella Cagnolati (Università di Foggia)

prof. Dr. Marcelo Caruso (Humboldt Universität Berlin)

prof. Dr. Lucien Criblez (Universität Zürich)

prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Výkonná redaktorka *Executive Editor*

Mgr. Lucie Krausová (krausova@nmpk.cz)

Vydavatelé *Publishers*

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, Česká republika, IČ 61387169, www.nmpk.cz

Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, Česká republika, IČ 46747885, www.tul.cz

Obálka a grafická úprava *Cover and Graphic Design*

Pavel Průša

Sazba *Type Setting*

Lucie Krausová

Tisk *Printed by*

Tiskárna PROTISK, s. r. o., Rudolfovská 617, 370 01 České Budějovice, Česká republika

Časopis *Historia scholastica* vychází 2x ročně.

Historia scholastica is published twice a year.

Indexováno v *Indexed in*

Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO, ERIH+, DOAJ

ISSN 1804-4913 (print), ISSN 2336-680X (online)

Číslo registrace MK ČR E 22258

Obsah

Contents

Úvodník Editorial	5	— Tomáš Kasper & Markéta Pánková
Studie Studies	11	Poradenský systém pre voľbu povolania v období socializmu na území Čiech a Slovenska <i>Vocational Guidance during the Period of Socialism in the Territory of Bohemia and Slovakia</i> — Kristína Liberčanová
	35	Učebnice pod kontrolou. Politické ideje jako východisko obsahového vymezení učebnic <i>Textbooks under Control. Political Ideas as a Starting Point for the Ideologisation of Textbooks</i> — Tibor Vojtko
	55	Okresní školní inspektor a počátky státního dohledu nad obecným školstvím v Čechách v letech 1869–1873 <i>District School Inspector and the Beginning of State Supervision over General Education System in Bohemia 1869–1873</i> — Martin Klečacký
	75	Inspektoráty menšinových škol v meziválečném Československu <i>Inspectorates of Minority Schools in Interwar Czechoslovakia</i> — Karel Řeháček
	93	Škola a výchova v Německé demokratické republice <i>School and Education in German Democratic Republic</i> — Gert Geißler
Varia	119	K transformaci vzdělávacích soustav a evaluačních systémů na přelomu tisíciletí — Jaroslav Müllner

Varia

- 139 Inspektor, nebo ochránce? Působení Čeňka Kramoliše jako okresního školního inspektora v době první světové války na Hranicku
— Helena Kovářová
- 157 Jan Amos Komenský v Lešně. Tradice, odkaz a inspirace do roku 2019
— Kamila Szymańska
- 165 Nezapomenuté místo posledního spočinutí: Umění a kultura Komenského muzea v Naardenu
— Hans van der Linde
- 171 Komenský v Rusku: O tradicích a perspektivách rozvoje ruské komeniologie
— Světlana Markovna Marčuková
- 177 Vzpomínka na Eduarda Šimka (22. 2. 1936 – 21. 7. 2021)
— Magdaléna Faltusová a kolektiv

Recenze

Book reviews

- 183 Trojice knižních novinek z historické pedagogiky a komeniologie v jubilejním roce Komenského 2020
— Jan Kumpere
- 193 Kadlec, Petr, 2020. *Vzdělání – společnost – hospodářství. Utváření profesně-vzdělávací infrastruktury v Předlitavsku od poloviny 19. století do roku 1914 na příkladu rakouského Slezska*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 669 s., 24 s. obrazové přílohy
— Magdaléna Šustová
- 197 Valeš, Vlasta, 2020. *Der Schulverein Komenský: 150 Jahre tschechisches Schulwesen in Wien [Školský spolek Komenský: 150 let českého školství ve Vídni]*. Wien: Schulverein Komenský, 360 s.
— Martina Halířová
- 203 Bartošová, Jana, Šimek, Jan & Šustová, Magdaléna, 2019. *Od školdozorce k inspektorovi. Historie školní inspekce*. Praha: Česká školní inspekce, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 120 s.
— Jaroslav Müllner

Trojice knižních novinek¹ z historické pedagogiky a komeniologie v jubilejním roce Komenského 2020

Jan Kumpera^a

^a Západočeská univerzita v Plzni,
Pedagogická fakulta, Katedra historie
jkumpera@seznam.cz

První z recenzovaných knih představují obsáhlé *Dějiny Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze* (s doplňujícím podtitulem *Součást české kultury vzdělávání*) od Markéty Pánkové. Autorka přibližuje čtenářům stotřicetiletou historii tohoto jedinečného muzejního ústavu, který se jako jediný v České republice zabývá dějinami školství už od svého založení. Vývoj muzea nebyl vždy kontinuální a navzdory různým vývojovým peripetiím si vydobyl přední pozici mezi moderními paměťovými institucemi. Současnému postavení pomohlo i sloučení muzea s veřejnou Pedagogickou knihovnou J. A. Komenského v roce 2011. Renomovaná historička pedagogiky Markéta Pánková, od roku 2005 ředitelka NPM a kdysi také pracovnice Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, dokázala v nebytné zkratce provést čtenáře srozumitelným a přehledným způsobem proměnami muzea od jeho založení v jubilejním Komenského roce 1892 přes zvraty způsobené oběma světovými válkami až po komplikované období po sametové revoluci, kdy paradoxně hrozil jeho zánik či drastické omezení působnosti (i proto, že původní atraktivní umístění NPM ve Valdštejnském paláci muselo muzeum uvolnit Senátu ČR a přesunout do podstatně skromnějších prostor ve Valdštejnské ulici 18-20). Historický exkurz do minulosti instituce ukázal,

1 PÁNKOVÁ, Markéta, 2021. *Dějiny Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského*. Praha, 196 s. ISBN 979-80-86935-5; JERÁBKOVÁ, Blanka & KOVÁŘOVÁ, Helena, 2020. *Comenius – meisterhaft ins Bild gesetzt*. Přerov, 180 s.; KOVÁŘOVÁ, Helena, 2020. *Komenský ve sběratelství*. Přerov, 136 s. ISBN 978-80-87190-61-6.

jakou důležitou roli hrálo Národní pedagogické muzeum od dokončení kulturní emancipace českého národa na konci 19. věku přes celé bouřlivé 20. století. Své poslání neztratilo ani v současnosti, ba naopak, kdy úspěšně pomáhá vytvářet obraz dějin výchovy, vzdělávání a současného školství v České republice. Poslední dvě decénia byla i svědkem řady výstav pro školní exkurze i širokou kulturní veřejnost, zvláště ve spojení se stále narůstajícími sbírkovými fondy muzea. NPM uspořádalo i řadu odborných seminářů s pedagogickým a komeniologickým zaměřením. V neposlední řadě je NPM i garantem edičních aktivit, z nichž nutno poukázat zejména na nově založený časopis *Historia scholastica*, který vychází od roku 2015 v tištěné i elektronické podobě. Přirozeně v rámci prezentace školství je největší zájem o osobnost Komenského jako o jednoho z nejvýznamnějších představitelů českých a evropských kulturních dějin. Ostatně impulzem k napsání a vydání této reprezentativní publikace v letošním roce se stalo i 350. výročí úmrtí Komenského a blížící se připomenutí jeho narození před 430 lety. Nelze pochybovat o tom, že NPM patří k našim ústředním paměťovým institucím, které důstojně a moderním způsobem pomáhají udržovat paměť národa a znalost vlastního kulturního dědictví. Autorka také ve svém líčení osudů NPM nezapomíná na zásluhy předchozích generací učitelů, historiků a komeniologů, kteří se podíleli na rozvoji badatelské a publikační činnosti a také na vytváření bohatých sbírek jak knih, tak školních a didaktických pomůcek včetně naprosto ojedinělé kolekce školních obrazů.

Nedílnou součástí knihy, přehledně členěné do menších přehledných, tematicky sevřených a relativně samostatných kapitol, vždy ovšem pečlivě opatřených poznámkovým aparátem pod čarou, je také velmi bohatá přílohová část s výčtem minulých i nedávných muzejních aktivit a množstvím barevných reprodukcí, plakátů i fotografické dokumentace z činnosti NPM. Velmi informativní hodnotu mají třeba seznam a obsah desítek mezinárodních konferencí, domácích i zahraničních, pořádaných muzeem v posledním dvacetiletí. To je bilance úctyhodná, která došla po právu i mezinárodního uznání. Z historických zde publikovaných dokumentů zaujme rozsáhlý autentický tzv. *Denník Musea Komenského* z roku 1893, který přináší nejen

ohlédnutí za tehdejšími oslavami 300. výročí narozenin Učitele národů, ale přesvědčivě dokládá dobovou optimistickou atmosféru české kulturní společnosti a zejména sebevědomí nové generace českého učitelstva. Mezi informační kapitoly v přílohové části je vložen také seznam českých ministrů školství za poslední dvacetiletí (od roku 2002 jich bylo čtrnáct!), doprovázený stručným hodnoticím komentářem autorky. Takže nejlepší ve vztahu k muzeu vychází Petra Buzková, za jejíhož ministrování byla do funkce uvedena současná ředitelka. Nejhůře z té plejády vesměs šedivých osobností vychází ministr Josef Dobeš, pravda celkově neoblíbený, který chtěl roku 2012 NPM úplně zrušit. Mnohem důležitější je ovšem seznam osobností, kterým se dostalo od roku 2006 ocenění za šíření Komenského odkazu a za rozvoj české i evropské vzdělanosti, a to udělením nové velké medaile Komenského. Autorem této bronzové umělecké plakety s výrazným plastickým portrétem Učitele národů je ceněný sochař Igor Kitzberger. Zjevně udělování této pocty se řídí i ohledy propagovat komeniánské ideály v zahraničí. Přesvědčivě o tom vypovídá skutečnost, že přibližně polovinu laureátů této ceny tvoří čtyři desítky vědeckých a kulturních osobností z Evropy, ale také z USA, Afriky a Asie. V seznamu nechybí ani přední umělci, kteří se výrazně zasloužili o šíření Komenského jména ve světě, zejména výrazná dvojice tvořená hudebníkem a kytarovým virtuosem Štěpánem Rakem a hercem Alfrédem Strejčkem. Oceněna byla i grafická tvorba dalšího laureáta Miroslava Huptycha, jehož koláže s motivem Labyrintu světa se dočkaly i zahraničního uznání. Sympatickým rysem při výběru kandidátů na velkou medaili Komenského je i zhodnocení celoživotního přínosu české vzdělanosti, jak se to stalo letos oceněnému devadesátiletému profesoru Ivo Hlaváčkovi, nestorovi českých pomocných věd historických.

Jak už bylo konstatováno výše, chválu si zaslouží i grafická výbava knihy, a to nejen barevná fotodokumentace z bohatých aktivit NPM, nýbrž také reprodukce titulních stran publikací a plakátů vydaných muzeem. Kniha přirozeně slouží také pozitivní sebeprezentaci Národního pedagogického muzea, ale nakonec – proč ne? Jednak usilovná a úspěšná práce nevelkého týmu pracovníků NPM si to zaslouží, ale

hlavně pojmám zmíněnou publikaci i jako výraz pocty a uznání předchozím generacím pedagogů, učitelů i komeniologů.

Další dvě recenzované novinky mají komeniologický charakter. Jedná se o publikace vydané Muzeem Komenského v Přerově a obě se zaměřují na reflexi Učitele národů ve výtvarném umění. Zahraničním badatelům a zájemcům je určeno dílko *Comenius-Meisterhaft ins Bild gesetzt* s vysvětlujícím podtitulem *Comenius-Bildnisse und ihre Wirkungsgeschichte* z pera Blanky Jeřábkové a Heleny Kovářové. S velkou akribií a důkladností se podařilo (snad až vyčerpávajícím způsobem) shrnout a detailně zachytit i pečlivě popsat všechny známé portréty Komenského (včetně těch údajných), a to se znalostí názorů dávnějších i poznatků zcela nedávných. Kdo se někdy podobné problematice věnoval, dovede si představit objem výzkumné práce a studia pramenů i literatury (nakonec přes dvě stovky věcných a odkazových poznámek jsou dostatečně výmluvné). Autorky zvolily logickou a velmi přehlednou strukturu své studie. I když se jedná zdánlivě o jakýsi katalog, není to žádný statistický výčet, ale poučený komentář k jednotlivým obrazovým položkám, kde jsou uváděny i rozdílné badatelské názory a i dosud neuzavřené odborné diskuse.

První oddíl této publikace je věnován jediným nesporně autentickým portrétům Komenského. Jedná se o rytiny od dvou Angličanů (George Glover a Thomas Crowe) a o portrét zhotovený Komenského krajanem Václavem Hollarem. Do této skupiny skutečného zpodobnění patří také portréty Komenského, zhotovené třemi holandskými portrétisty a grafiky, Crispinem de Pass, Davidem Logganem a Christiaanem Hagensem.

Nejstarší a zřejmě nejpřesnější je rytina George Gloverera (činný 1625–1650) v knize *A Reformation of Schools* z roku 1642. Tento náčrt Komenského pansofických plánů *Prodromus pansophiae* (1639) vydal v Londýně Komenského přítel Samuel Hartlib. Uznávaný Glover (oficiální portrétista i královské rodiny) se s Hartlibem znal osobně a zřejmě zpodobnil českého reformátora na přání významného Komenského příznivce Jamese Usshera, anglikánského biskupa z irského Armaghu. Působivý portrét zachycuje Učitele národů v plné síle aktivního padesátníka,

který se právě za tehdejšího pobytu v Anglii těšil přízni reformně naladěné opozice. Gloverova portrétní rytina se pak ještě objevila v dalších anglických vydáních Komenského děl. Kolem portrétu od jiného slavného českého exulanta Václava Hollara (1607–1677) tak jasno není. V pozdějším latinském dopise z roku 1647 se Komenský zmiňuje, že v době svého londýnského pobytu (1641–1642) jednal o možné ilustrační spolupráci při vydávání Komenského děl. Ovšem zda o tom skutečně jednali osobně a zda při té příležitosti český grafik zhotovil portrét, známý ovšem až z vydání o deset let později (a to z roku 1652 s anglickým komentářem, že se jedná o šedesátiletého Komenského, ale bez Hollarovy signatury), není jisté. Názory se tu velmi rozcházejí – od nadšeného konstatování, že se jedná o Hollarův nepochybný originál, až po mínění, že Hollar rytinu z roku 1652 jen mírně upravil dle Gloverovy předlohy z roku 1642. I zde platí „přání otcem myšlenky“, a tak např. Otakar Odložilík, bohužel bez důkazu, tvrdil, že Hollar skutečně Komenského v Londýně v letech 1641–1642 namaloval a že se pak předloha ztratila. Sporný je i třetí tzv. autentický anglický portrét, který zhotovil rytec Thomas Crowe pro londýnské vydání *Janua linguarum reserata* v roce 1656. Většina badatelů se ale domnívá, že se jedná nejspíše jen o variantu Gloverovy či Hollarovy rytiny.

U holandských podobizen je to mnohem jednoznačnější. Slavná podobizna Komenského sedícího u stolu s glóbusem a školním pozadím, který tvoří frontispis luxusního souborného amsterodamského vydání *Opera didactica omnia* z roku 1657, se dočkala pro svou věrnost i uměleckou hodnotu všeobecného pozitivního ohlasu. Autoři jsou uvedeni na spodku rytiny nenápadným monogramem „*Crisp de Pass delin D. Log fec*“. Původní předlohu (nedochovanou) tedy vytvořil Crispinus de Pass mladší (asi 1593 – po 1657), vyhledávaný portrétista a knižní ilustrátor a také majitel úspěšného amsterodamského uměleckého nakladatelství. Samotnou rytinu zhotovil David Loggan (1634–1692), úspěšný kosmopolitní umělec, narozený v pobaltském Gdaňsku, ale působící hlavně v Amsterdamu, v závěru života poté v Oxfordu. V Anglii si vydobyl velké renomé, portrétoval přední osobnosti včetně krále Karla II. (kterému Komenský věnoval jedno ze svých děl). Zmíněný Crispinus de Pass je také autorem titulního listu amsterodamského vydání

Komenského *Předsíně jazyků* (*Vestibulum rerum et linguarum*) z roku 1658, na které je zachycen Učitel národů sedící v křesle před svými stojícími žáky. Třetí z autentických holandských portrétů vytvořil další amsterodamský grafik Christian Hagens (činný v polovině 17. století). Jeho zobrazení s latinským textem znázorňuje Komenského sedícího na vysoké židli pod oknem a píšícího perem do rukopisné knihy na stole. Mědiryt je datován rokem 1665 a opatřen latinským popiskem s textem *Johan-Amos Comenius aetatis suae MDCLXXIV* (je tu jistý rozpor, v uvedeném roce bylo Komenskému 73, a ne 74 let). Postava zobrazena od pasu nahoru připomíná předchozí rytiny Loggana a Crispina. Někteří badatelé (J. V. Klíma) dokonce přicházejí proto s hypotézou, že vůbec nejstarší portrét Komenského namaloval Crispinus de Pass v Londýně už mezi lety 1641–1642 (kdy tu prokazatelně působil, a nikoliv po svém přesídlení do Amsterodamu 1656), a tak prý jeho dnes ztracenou předlohu použili zmínění rytci Glover a Hollar.

Záhady a nejasnosti doprovázejí i další dva patrně neautentické portréty, tentokrát barevné olejomalby slavného Rembrandtova žáka Juriana Ovense (1623–1678) a jeho mnohem věhlasnějšího učitele Rembrandta van Rijna (1606–1669). Dnes tolik v českém prostředí známý Ovensův portrét učence vyniká skvělým provedením a na diváka působí podmanivým kouzlem energické oduševnělé osobnosti. I ve srovnání s předchozími rytinami lze nalézt sice shodné rysy, nicméně jednoznačné důkazy o autentičnosti chybí. Zapadlé dílo se objevilo náhodně až na amsterodamské aukci v roce 1905. Předního komeniologa té doby, Slováka Jána Kvačalu, informoval ihned jeho holandský přítel francouzským dopisem s tím, že se jedná o „*portrait de J. A. Comenius, celebre pedagogue*“. Kvačala chtěl obraz koupit, ale následně jej získalo Rijksmuseum. Poprvé se pak tento portrét objevil v českém prostředí jako frontispis bibliofilského vydání *Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské* v roce 1908 a od té doby se objevil v desítkách dalších publikací. Kvačalovo přesvědčení podpořil umělecký historik J. V. Klíma hypotézou, že Ovensův portrét byl namalován na zakázku amsterodamské městské rady. Tento názor (či spíše „zbožné přání“) sdílela neochvějně česká kulturní veřejnost i většina odborníků, nicméně dnes

mezi zasvěcenými znalci převládá názor, že z Ovensova plátna na nás nehledí Učitel národů, ale nějaký neznámý učenec! Škoda, přeškoda!

O velký rozruch se v nedávné době postaral holandský historik umění Ernst van der Wettering, jenž u příležitosti výstavy k 400. výročí Rembrandtova narození v roce 2006 vytvořil důkladný katalog mistrova díla. Uvedl zde i plátno z florentské galerie Pitti, označované tradičně jako tzv. Portrét starého rabína, snad Rembrandtova přítele Saula Levyho Morteyra? Wettering označil toto zobrazení sedícího starce jako portrét Jana Amose. Jeho „objev“ nebyl bohužel podepřen důkazy. Ostatně s myšlenkou, že florentský obraz je vlastně portrétem Komenského, přišel již ve válečném roce 1915 v obsáhlém článku historik Gustav Jaroš řečený Gamma. Komeniologové se s tímto názorem neztotožnili, upozorňovali i na odlišné rysy tváře a vousu (v komparaci s autentickými rytinami i Ovensovým portrétem). Přesto Wettering za svým tvrzením stojí a svými rozhovory s českými novináři dosavadní veřejné (ale částečně i odborné) mínění zviklal ve prospěch svých argumentů. Nutno uznat, že jisté indicie zde existují. Rembrandt a Komenský byli v Amsterdamu blízkými sousedy, znát se v šedesátých letech 17. století mohli a oba muži se také těšili úctě a podpoře bohatých mecenášů, zbrojařské rodiny de Geerů (jejíž příslušníky Rembrandt maloval a Jan Amos jim s vděčností připisoval své knihy). Z fiktivního setkání těchto dvou osobností vytěžil ostatně podklad pro svůj úspěšný životopisný film o Komenském s názvem *Jako letní sníh* režisér Lubomír Hlavsa (2020). Na scénáři se nakonec po váhání podílel i autor těchto řádků. Jistě ke zdaru filmového díla přispěly i mimořádné herecké výkony Aloise Švehlíka (Komenský) a Igora Bareše (Rembrandt). Nakonec jejich osobní setkání ani to, že mistr Komenského portrétoval, se vyloučit úplně nedá. Nakonec důležitější než střízlivá a pochybovačná skepse byl asi dopad filmu pro šíření Komenského všelidského poselství.

Druhou část posuzované publikace neshledávám za až tak badatelsky vzrušující, i když ji také považuji za nesmírně důležitou. Je totiž věnována portrétům Komenského od 18. století do současnosti. Ve starším období, a to zejména v německém, anglickém, a také od počátku 19. století v českém prostředí převládá inspirace anglickými

a holandskými rytinami s nespočetnými variantami. Tradičními autentičnými portréty se volně inspirovali také malíři českého národního obrození jako František Šír, Josef Rybička, Jaroslav Čermák, Václav Brožík a na konci této éry vlastenecké adorace Učitele národů také Mikoláš Aleš. Vytváří se tak oblíbený „typus“ Komenského, pronikající do všech českých škol a školních obrazů. Pochopitelně až od první republiky se inspirovali umělci nově objeveným, ale sporným Ovensovým portrétem. Ten inspiroval grafické dílo Maxe Švabinského i jeho žáka Cyrila Boudy. Autorky i tuto závěrečnou část katalogu doprovázejí zasvěcenými poznámkami a komentáři. Bylo by přínosné, kdyby tato dámská autorská dvojice ve svém zájmu o výtvarné zpodobnění Komenského pokračovala obdobnou precizní studií zaměřenou na sochařská díla, sochy i busty.

Neméně záslužný příspěvek představuje bohatě a barevně ilustrovaná knížka, vytištěná ve větším formátu na křídovém papíře, napsaná a sestavená Helenou Kovářovou, spoluautorkou výše zmíněné publikace. Název *Komenský ve sběratelství* opět upřesňuje podtitul *Katalog vybraných komenian ze sbírky Muzea Komenského v Přerově*. Jedná se sice o katalog, ale opět pečlivě zpracovaný s přesnými odkazy, místním i osobním rejstříkem. Vydání představuje užitečný ediční počín Muzea Komenského v Přerově, které datem svého vzniku 1888 drží primát mezi komeniánskými institucemi v celé České republice. Impulzem k vydání bylo sice aktuální 350. výročí Komenského úmrtí, ale také okolnost, že podobný přehled dosud chyběl. I když pro účely tohoto katalogu byly vybrány jen tištěné předměty (bohužel sem nebyly zařazeny medaile a pamětní plakety), nepochybně se stane tato kvalitně vytištěná a bohatě ilustrovaná knížka vyhledávanou pomůckou nejen pro širokou sběratelskou obec filatelistů a filumenistů, ale i pro sběratele pohlednic a různých reklamních a propagačních materiálů se zaměřením na komeniánskou tematiku. Přerovské muzeum se zde může pochlubit především kompletní sbírkou českých i zahraničních známek s portrétem Komenského včetně obálek prvního vydání s příležitostnými razítky. Druhou zásadní částí katalogu je obsáhlá a různorodá část věnovaná filokartii, konkrétně muzejní sbírce starších

i novodobých pohlednic zobrazujících jak Komenského historické portréty, sochy a památníky, tak i místa s jeho působením v Česku spojená. Sem patří i pohlednice s historickými barevnými reprodukcemi vlasteneckých obrazů s námětem Komenského života (Václav Brožík, Mikoláš Aleš, Alfons Mucha, Adolf Liebscher, Josef Mauthauser, Jan Skramlík, Gustav Sýkora, Vladimír Stříbrný ad.). V katalogu je prezentován i zcela ojedinělý soubor pohlednic, vydávaný počátkem 20. století v Praze Bolzanovým učitelským sirotčincem. U portrétu Komenského v oválu (podle Logganovy předlohy) jsou různé vybrané citáty s mravoučným a výchovným poučením, přičemž neméně zajímavé jsou texty psané jednotlivými odesílateli. Kromě české komeniánské topografie autorka zařadila do katalogu rozsáhlou kolekci pohlednic z Naarendu, zejména s vnitřní uměleckou výzdobou Komenského památníku. Cenná, i když kratší je filumenistická část, obsahující mj. i reprodukce vzácných nálepek z firmy Vojtěcha Scheinosta Solo v Sušici z první poloviny 20. století. Zobrazovaly portrét sedícího Komenského a stojícího žáka s nápisem *Matiční domácí zápalky* a s výzvou „České dítě patří do české školy“. Jejich koupí se měla podpořit Ústřední Matice školská v národnostně smíšeném pohraničí. Speciální sekci tištěných komenian tvoří také sbírka školních rozvrhů s portrétem Komenského a dalších národních osobností, oblíbených zvláště v předválečném období (např. jako příloha k populárnímu časopisu *Mladý hlasatel*). Zobrazená paleta drobných tisků s vyobrazením Komenského je vskutku široká, přesto tu postrádám ukázky z československé a české notafilie, tedy bankovek s Komenského portrétem. Určitě podobně pečlivé zpracování by si zasloužila katalogizace mincí a zejména medailí a plaket, často vynikající umělecké hodnoty. To je výzva i pro přerovské muzeum, které se právě nyní dokázalo před českou odbornou veřejností takto úspěšně prezentovat svými dvěma skvělými publikacemi.